

Židovský kalendář a svátky

Cíle

studenti

- znají a umějí popsat židovský kalendář
- uvědomují si, jak se liší židovské zvyky od křesťanských
- dokážou popsat podobnosti a odlišnosti židovského a křesťanského roku
- uvědomují si, že letopočet a kalendář jsou kulturně podmíněné

Velikost skupiny

10–30 studentů

Čas

45 minut

Pomůcky a příprava

- tabule, křídly
- pro každého studenta šablona kalendáře
- karty s popiskami židovských svátků (Roš Hašana, Jom Kipur, Sukot, Simchat Tora, Chanuka, Purim, Pesach, Jom Hašoa, Jom Haacmout, Šavuot, 9 Av, Šabat)

Popis / postup

1. Vyzvěte studenty, aby řekli, jaké slaví svátky během roku, a запиšte je na tabuli.
2. Výčet jednotlivých svátků společně se studenty rozdělte na náboženské a nenáboženské (státní, mezinárodní a pod.)
3. Otázky k diskusi k úvodní části: *Jak prožíváte den všední a sváteční? V čem jsou pro vás důležité sváteční dny, jsou-li vůbec důležité? Znáte některé nekřesťanské svátky?*
4. Rozdejte studentům šablony kalendáře.
5. Vyzvěte studenty, aby zapsali jednotlivé svátky vyjmenované na tabuli do křesťanského kalendáře.

Židovský kalendář a svátky

6. Rozdejte do lavic karty s popiskami židovských svátků tak, aby každý z dvojice dostal 6 karet.
7. Nechte studentům čas na prostudování. Studenti si zapíší jednotlivé svátky k příslušným židovským měsícům. Vyzvěte studenty, aby barevně odlišili biblické, nebiblické a nenáboženské svátky.
8. Další otázky k diskusi:
 - *Jaký je rozdíl mezi křesťanským (obecným) a židovským letopočtem?*
 - *V čem spočívají rozdíly a podobnosti židovského a křesťanského kalendáře?*
 - *Víte, kde se slaví židovské svátky?*

Správné odpovědi

Židovský letopočet: Hebrejský letopočet se mění na podzim. Roky se počítají od stvoření světa a k tomu podle židovské tradice, jak je psáno v Toře, došlo prvního dne 7. měsíce Tišri, ve kterém se slaví Roš Hašana = Nový rok. Například 18. září 2001 bylo 1. Tišri 5762. Židovský letopočet je lineární, ale náboženský rok je cyklický. Například podle Tory se hebrejské měsíce počítají od prvního jarního měsíce, který se nazývá Nisan (slaví se Pesach – nový rok jara). Roš Hašana je podle cyklického pojetí až třetím novým rokem v pořadí.

Židovský kalendář (heb. LUACH): Počítá podle slunečního cyklu jen roky, ale měsíce určuje podle cyklu lunárního. Délka měsíce přibližně odpovídá skutečné době oběhu Měsíce kolem Země. Ten trvá kolem 29,5 dne (tzn. buď 29, nebo 30). Protože lunární rok je zhruba o 11 dní kratší než rok solární, přidává se jednou za 3–4 roky navíc 13. měsíc (ADAR II.). Židovské svátky připadnou vždy na stejné datum a pouze ŠABAT se slaví každou sobotu bez ohledu na datum. Každý další den podle židovské tradice začíná večer po západu slunce a končí následující den se západem slunce. Například šabat začíná v pátek večer a končí v sobotu večer.

Židovské sváteční dny se v zásadě dělí na dvě skupiny.

1. Do první patří svátky ustanovené v Toře – slaví se především bohoslužbou v synagoze, společným jídlem či půstem, písněmi.
2. Do druhé patří náboženské slavnosti a pusty zavedené v pozdějším období k připomenutí některých historických událostí Izraele – slaví se v rodinném kruhu nebo v židovské obci.

Židovský kalendář a svátky

Hodnocení / reflexe

Nejdřív se ptejte studentů, které informace je nejvíc zaujaly / překvapily. Diskutujte se studenty na téma rozdílnosti a kulturní podmíněnosti kalendářů a letopočtů.

- *Existují podobnosti mezi křesťanským a židovským kalendářem? Jak souvisí křesťanství s judaismem?*
- *Jak se počítá židovský / křesťanský letopočet? Znáte nějaké jiné druhy datace? Jaký je muslimský letopočet?*
- *Víte, že dobu narození Ježíše Krista kladou historická bádání do let 7–4 před Kristem? Co to znamená? Jak mohla chyba vzniknout?*
- *atp.*

Židovský kalendář a svátky

Roš Hašana: slaví se 1. a 2. Tišri, biblický svátek, náboženský nový rok, zákaz práce – židovský Nový rok

- několik významů – připomínka stvoření světa; Den troubení, troubí se na šofar (beraní roh), který věřící probudí z mravní ochablosti; Den vzpomínání, připomíná člověku, že se má rozpomenout na všechny své skutky vykonané v minulém roce; Den soudu – Bůh podle skutků člověka rozhoduje o tom, jak se mu bude dařit příští rok, zda bude zapsán do Knihy mrtvých nebo do Knihy živých
- vážný svátek, rozhoduje se o osudu člověka, ale nepříznivý osud lze odvrátit pokáním, modlitbami a dobrými skutky
- tímto svátkem začíná Deset dnů pokání, které vyvrcholí Jom Kippurem – viz následující karta
- tradičními pokrmy jsou jablko s medem, rybí polévka, kachna s jablečnou nádivkou, koláč z mrkve

Jom Kipur – slaví se 10. Tišri, biblický svátek, zákaz práce

- Den smíření, nejvýznamnější svátek roku
- dodržuje se celodenní půst a celodenní kající modlitby v synagoze, oblečení je v barvě bílé na výraz pokání, nesmí se nosit kožená obuv, sexuální abstinence
- napravení, obnova vztahu člověka k Bohu, ale za předpokladu, že se nejdříve každý usmíří se svými bližními

Šavuot – slaví se 6.–7. Sivanu, biblický svátek, jeden ze tří poutních svátků, zákaz práce

- Svátek týdnů; slaví se 7 týdnů od druhého dne Pesachu
- Svátek prvotin; zemědělský svátek, v době jeruzalémského Chrámu Židé do něj přinášeli snop ječmene jako svoji první úrodu
- Svátek darování Tory na hoře Sinaj; Bůh daroval Izraelitům prostřednictvím Mojžíše Desatero, čte se biblická kniha Rút – příběh o cizince Rút, která přestoupila na židovskou víru a mezi její potomstvo patří král David, z jehož rodu vzejde Mesiáš
- tradiční pokrmy jsou tvarohové a mléčné – lívance, palačinky, tvarohové koláče

Židovský kalendář a svátky

Pesach – slaví se 8 dní od 15. do 22. Nisanu, biblický svátek, jeden ze tří poutních svátků, jeden z nových biblických roků, zákaz práce, podle Tory první měsíc roku – nový rok jara

- svátek překročení, Židé slaví vysvobození z egyptského zajetí a název svátku souvisí s desátou egyptskou ranou, kterou Bůh usmrtil všechno prvorozené, ale ušetřil, doslova „překročil“ domy Izraelitů; svátek nekvašených chlebů, protože Izraelitům nestačilo vykvasit těsto k pečení chleba a na cestu si napekli nekvašené chleby – *macesy*, proto se na Pesach nesmí jíst nic kvašeného – tzv. *chamec* (pečivo, pivo, whisky)
- v předvečer svátku se musí z domácností odstranit všechen *chamec* (velký úklid) a jeho symbolická část se spálí.
- první a druhý večer probíhá slavnostní večeře tzv. *seder* (pořádek, řád), uprostřed stolu je sederová mísa se symbolickými pokrmy: tři *macesy*, pečená kost (symbol beránka, kterého Izraelité před odchodem z Egypta obětovali), vejce (symbol celistvosti života), hořké byliny (symbol hořkosti otroctví), petržel nebo brambor (symbol jara), sladká směs ovoce a mandlí a vína (symbol malty, ze které Izraelité vyráběli cihly), 4 poháry vína a 5. pohár pro případnou návštěvu proroka Eliáše, který má zvěstovat příchod Mesiáše
- při hostině se předčítá z *Hagady* – zvláštní knihy modliteb, požehnání a příběhů o útěku z Egypta
- tradiční pokrmy jsou z *macesů*, např. *macesové knedlíčky*, nudle, bramborový kugl (strouhané zapékané brambory), *macesový mandlový dort*

Sukot – slaví se 7 dní od 15. do 21. Tišri, biblický svátek, jeden ze tří poutních svátků, zákaz práce

- Svátek stánků; připomínka putování Izraelitů po poušti, kde pobývali v provizorních příbytcích tzv. *Suka*
- v *Suce* je povinností jíst i přespávat po dobu celého svátku
- *Suka* je provizorní přístřešek, pokrytý větvemi, skrze které musí být večer vidět hvězdy
- Svátek sklizně; oslava vinobraní a úrody ze zahrad, části úrody se přinášely do jeruzalémského Chrámu
- při svátečních modlitbách se mává svazkem čtyř rostlin – *etrog* (citrusový plod), datlová palma (*Lulav*), myrta a vrba a předčítá se z knihy *Kazatel*
- tradiční pokrmy jsou saláty z lilků, plněné zelí hovězím masem v tomatové omáčce, jablkový závin

Židovský kalendář a svátky

Simchat Tora – slaví se 22. Tišri, biblický svátek, zákaz práce

- Svátek radosti z Tory
- tento den se dokončí čtení svitku Tory a začne se číst znova od začátku
- radostný svátek, při kterém se vyjmou všechny svitky Tory ze synagogy a tančí se s nimi
- tradiční pokrm závin s drůbežími játry, masová směs se švestkami

Chanuka – slaví se 8 dnů, od 25. Kislevu do 2. Tevetu, nebiblický svátek, práce povolena

- Svátek zasvěcení a světel; připomínka vítězství Židů nad vojsky syrského krále Antiocha IV. v 2. století př. n. l., kdy po 3 letech bojů znovu vstoupili do jeruzalémského Chrámu, který vyčistili a znovu zasvětili zapálením sedmiramenného svícnu (*menora*). Malé množství oleje, které v Chrámu našli, vystačilo díky zázraku na osm dní, což byla právě doba potřebná k vyrobení nového oleje.
- doma se zapalují devítiramenné svícny (*chanukija*), každý den se přidá jedná nová svíčka a jedna (*šamaš*) slouží k jejich zapalování
- děti dostávají dárky a tradiční tzv. Chanuka gelt (drobné mince), tradičním pokrmem jsou koblihy a bramboráky, protože se smaží na oleji

Purim – slaví se 14. Adaru, nebiblický svátek, práce povolena

- Svátek losů; nejveselejší svátek v roce, připomínka historické události ve 4. století př. n. l. popsané v biblické knize Ester (*Megilat Ester*). Rádce perského krále Achašveroše, Haman, chtěl zničit všechny Židy v zemi, a proto metal losy, aby se dozvěděl nejpříhodnější den pro svůj záměr. Díky královně Ester, neteři Žida Mordechaje, se mu to však nepodařilo a sám skončil na šibenici.
- na tento svátek se čte Megilat Ester, a když zazní Hamanovo jméno, řehtá se řehtačkami, pořádají se hostiny a maškarní průvody pro děti i dospělé, hrají se divadelní hry (Purim špil) o královně Ester
- k povinnostem patří obdarovávání chudých a posílání dáreků přátelům a pití vína do takové míry, že člověk nerozezná Hamana od Mordechaje
- tradiční pokrmy jsou Hamanovy uši (trojhranné koláčky s mákem), krupnik (polévka z krup, rajčat, hub a fazolí), skořicové cukroví

Židovský kalendář a svátky

9 Av – světí se 9. Avu, nebiblický svátek, smuteční den

- váže se k němu několik tragických událostí; zničení 1. i 2. jeruzalémského Chrámu (586 př. n. l. a 70 n. l.); poražení povstání Bar Kochby proti Římanům (135 n. l.); vypovězení Židů z Anglie (1290) a ze Španělska (1492)
- drží se celodenní půst, při bohoslužbě se sedí na nízkých stoličkách nebo na zemi, kožená obuv je zakázána
- zpívají se žalozpěvy a předčítá se biblická kniha Pláč Jeremiášův, kde se připomínají tragické události z doby prvního zničení Chrámu

Jom Haacmaut – slaví se 5. Ijaru, státní svátek

- Den nezávislosti Izraele; připomíná vznik Státu Izrael 14. května 1948
- konají se oficiální oslavy a rodinné pikniky
- tradiční pokrmy jsou pita (arabský chléb), falafel (cizrnové knedlíčky), chumus (cizrnová pasta), tchina (sezamová pasta), olivy, kebab, zeleninové saláty se zálivkami

Jom Hašoa – 27. Nisanu, státní vzpomínkový den

- vzpomínka na 6 milionů Židů zavražděných nacisty včetně 1 milionu dětí
- zapalují se vzpomínková světla, pořádají se vzpomínkové bohoslužby, v Izraeli zní 1 minutu sirény

Šabat – slaví se každou sobotu, biblický svátek, práce zakázána

- podle židovského kalendáře je to poslední den v týdnu, den odpočinku
- připomínka toho, že Bůh svět tvořil 6 dnů a 7. den odpočíval
- svátek začíná v pátek večer uvítáním šabatu v synagoze i doma, kde se provede požehnání nad šábesovými světly, nad chlebem (*chala*) a vínem, poté je sváteční večeře
- člověk si má hlavně fyzicky odpočinout; v ortodoxním prostředí je zakázána jakákoliv fyzická činnost, například rozdělování ohně, psaní, cestování, používání elektrických spotřebičů, ale také nošení předmětů. Lidé se vzájemně navštěvují, chodí na procházky, spí.
- typické pokrmy jsou barchesy (šabatové chleby), gefiltefiš (rybí nádivka), šoulet (zapékaná směs fazolí, krup a masa), slepičí polévka, sekaná játra, pečené kuře

Židovský kalendář a svátky

